

FÖRORD.

Ett oblidt öde har hvilat öfver de tidigare arbeten, som varit afsedda att gifva en sammanfattande öfversikt af Hernösands stifts kyrkliga förhållanden och prästerskap. Den förste, som grep sig an med denna uppgift och i väsentlig grad lyckades genomföra den, var dåvarande komministern i Anundsjö HANS JONSSON TUNÆUS, död som kyrkoherde i Grundsunda 1778. Uppmuntrad af superintendenten, sedermera biskopen i Hernösand Olof Kiörning, hade han redan under sin komminister-tid i manuskript utarbetat en Prästkrönika eller Herdaminne, omfattande biografiska uppgifter öfver ej blott pastoratens ordinarie prästerskap, utan äfven samtliga lärare i stiftets skolor, alltifrån Hernösands konsistoriales intill lappmarkens skolmästare, regements-präster, brukspredikanter, m. fl. Detta arbete, fullbordadt 1766 och dediceradt till biskopen, konsistoriet och stiftets klerus, utgör en tjock, handskrifven kvartvolym om 893 sidor, som ännu ligger otryckt i Hernösands h. allm. läroverks bibliotek, dit den öfverlämnades år 1861 efter att förut som en dyrbar skatt stått under Hernösands domkapitels vård. En del tillägg och rättelser, hufvudsakligen af biskop C. G. Nordins hand, hafva senare tillfogats. I arbetets vidlyftiga titel och företal antyder författaren, huru han under mycken möda och genom kostsam brefväxling sammanbragt materialet ur kyrkohandlingar, domböcker, disputationer, orationer, akademi- och gymnasiimatriklar, släktregister, o. s. v. Prästserierna synas dock i många fall stödja sig på de meddelanden och utdrag ur församlingarnas kyrkböcker, som insändes af hans samtida ämbetsbröder, hvilket han äfven tacksamt omnämner vid deras biografier.

Detta om en ovanlig energi vittnande verk kom emellertid ej att publiceras, enär, tryckningskostnaderna afskräckte. Tunæi arbete var dock ingalunda förgäfvets eller gagnlöst. Då direktören ABRAHAM HÜLPERS redan under Tunæi lifstid började utgifningen af sina välkända Samlingar till en beskrifning öfver Norrland, kunde han med dennes medgifvande i slutet af hvarje särskild landskapsbeskrifning bifoga ett kort samman-

drag af Prästkrönikan för ifrågavarande landskap. På så sätt kom Tunæi arbete till verkligt gagn, om ej i åsyftad omfattning. Sammandragen verkställdes af dåvarande konsistorienotarien, sedermera lektorn i Hernösand ISAK BIBERG, som fullföljde de biografiska serierna efter 1766 till tiden för de respektive delarnas tryckning. Af Hülphers samlingar utkom beskrifningen öfver Medelpad 1771, Jämtland 1775, Härjedalen 1777, Ångermanland 1780 samt Västerbotten 1789-97. Den sista delen om Lappmarken utgafs ej under Hülphers lifstid. Manuskriptet till denna del, hvilket liksom öfriga Hülpherska papper förvarats i Västerås allm. läroverks bibliotek, har först år 1922 offentliggjorts af rektor G. KALLSTENIUS och där finner man likaledes en kortare öfversikt öfver lappmarkernas prästerskap, sammanställd efter Tunæus af nyssnämnde lektor Isak Biberg.

För att fylla den lucka, som till följd af den uteblifna tryckningen af Lappmarksbeskrifningen alltjämt förefanns, var det som prosten ISAK GRAPE med användande af Tunæi arbete och nysamladt material år 1853 utgaf sitt »Minne af presterskapet i Lappmarks-försarillingarne inom Hernösands stift», tryckt i Umeå. Vid denna tidpunkt voro dock Lapplands ecklesiastika förhållanden i äldre tider ganska litet genomforskade, hvadan författaren till den lilla boken på grund af bristande uppgifter måst lämna många frågor olösta, som nu äro lätta att besvara. Så ringa till omfånget arbetet än var, hälsades det på sin tid som en välkommen vägledning och har länge fått utgöra grundvalen för vår kännedom om den del af stiftets prästerskap, som åtminstone under flydda dagar bar kanske det tyngsta, säkerligen det mest försakelsefyllda arbetet i den svenska kyrkans tjänst.

Tunæi Herdaminne har varit föremål för ännu en bearbetning. Landshöfdingen i Hernösand S. W. GYNTH¹, varmt intresserad för sitt län och särskildt sin residensstad, åt hvars historia han äfven ägnat ingående forskningar, tog sig före att på grundval af Tunæi manuskript utarbeta ett nytt herdaminne. Frånsedt en del förändringar i uppställning och utvidgningar af vissa partier, har han dock i allmänhet afbrutit sina prästserier där Tunæus slutade, undantagandes biskopsserien, som framförts till och med Franzén. Det Gyntherska herdaminnet kan därför närmast betraktas såsom en till modernare svenska öfverförd omskrifning af det Tunæiska, från hvilket det emellertid skiljer sig genom sitt betydligt större omfång. Genom sin spatiösare skrifstil har arbetet svällt ut till 7 rätt digra kvartband, hvartill såsom 8:de kommer ett interfolie-

¹ Landshöfding öfver Västernorr. län 1851-62, d. i Sthm 23/4 1873.

radt exemplar av Grapes herdaminne. Om Gynther haft för afsikt att själf publicera dessa samlingar, hvilket är mig obekant, kom den ej till utförande. Efter hans död såldes ifrågavarande volymer jämte hans öfriga värdefulla manuskript och böcker på bokauktion i Stockholm i jan. 1874 och inropades af garfvareålderman Jacob Westin samt kommo med dennes stora donation till Upsala Universitetsbibliotek, i hvars handskriftsamling de nu återfinnas under signeringen W 913-919.

Under åren 1876-77 utkommo trenne delar af Hernösands stifts historia och herdaminne¹, utg. af f. d. pastorsadj. JACOB FREDRIK BIBERG (d. i Hernösand 1890), en sonson till ofvannämnde lektor Isak Biberg. Farfaderns tidigare befattning med Tunæi Herdaminne hade förmodligen gifvit honom anledning och uppslag att söka komplettera detta och föra det framåt till sin tid, men den 4:de del, som skulle avsluta verket, utkom aldrig. Pastoraten äro upptagna i ordningsföljd efter begynnelsebokstafven, hvarför behandlingen afstannar med bokstafven R. Handskrifna anteckningar till den sista otryckta delen förvaras i Hernösands domkapitels arkiv. Bibergs herdaminne har trots sitt ofullbordade skick länge fått tjäna som uppslagsverk, men dess bristfälligheter i öfrigt ha emellertid medfört, att man måst använda det med ganska stor försiktighet, och önskan att få det ersatt med ett bättre har vid flera tillfällen uttalats särskildt från håll, där intresse för saken legat närmast till hans, nämligen inom det norrländska prästerskapet, så vid prästmöten i Hernösand.

För undertecknad, som nu vågat upptaga och fullfölja dessa föregångares arbeten, ha de här relaterade motigheterna varit af mer nedslående än uppmuntrande art. Hvad som förmått mig att, trots hunnen hög ålder och misströstan om att kunna bringa företaget till fullbordan, gripa mig an med slutredigeringen och utgifvandet af mina för 50 år sedan påbörjade samlingar i ämnet, var det generösa och vidhjärtade anbud, som min högt värderade vän och forne bibliotekschef d:r CLAES ANNERSTEDT för omkring ett år sedan ställde till mig, att garantera arbetets tryckning, såvidt det omedelbart sattes i gång. Jag skulle ha handlat orätt, om jag ej fattat denna varmt utsträckta hjälpande hand, och af maklighet eller fruktan för de ofullkomligheter, som vidlåda mitt arbete, lämnat detta gynnsamma tillfälle obegagnadt. Härtill knöt sig ock den tanken, att såvida detta erbjudande afslogs, samma historia, som träffat mina föregångares verk, komme att upprepas, nämligen att materialsamlingarna för framtiden blefve liggande osofrade till föga eller ingen nytta. Hällre då ta saken sådan den var och ställa anspråken på sig själf lägre, under

¹ Recens. i tidskr. *Framtiden*, utg. af C. v. Bergen. Ny följd, I, 1877, s. 69.

förhoppning att allmänheten äfven måtte moderera sina anspråk med hänsyn till de nu antydda omständigheterna.

Det tillkommer mig nu att klargöra min ställning till föregångarne, i främsta rummet till Tunæus. Den kan till dem alla korteligen anges som *kritisk* och *kompletterande*. Det är ej ett löst omdöme, då jag betecknar Tunæi handskrifna prästkrönika såsom ett förträffligt arbete, hälst i betraktande däraf, att han var den förste banbrytaren och att han i en aflägsen landsort utan omedelbar tillgång till officiella källor, under en tid med jämförelsevis outvecklade kommunikationer kunnat sammanbringa så mycket verkligt godt material, så långa sammanhängande prästserier, så många felfria data och riktiga kombinationer. Särskildt gäller detta för de tider, då kyrkoböcker varit honom och hans sagesmän till ledning. För äldre tider, där sådana förstklassiga källor saknades, fick han hålla sig till gamla skriftliga eller muntliga traditioner, anteckningar ur strödda handlingar i allmän eller enskild ägo, o. s. v. Dyliga uppgifter kunna ju visserligen sammanställas och ordnas, men ju mer sporadiskt de förekomma, dess svagare blir den kronologiska ryggraden, som är den första betingelsen för all historia. För Tunæus liksom för flertalet forskare på hans tid voro Kammararkivets skatter antagligen okända, i alla händelser knappast åtkomliga. Dess tionde- och mantalslängder, lands-, jorde- och afkortningsböcker och andra handlingar från Norrland erbjuda ett nära nog outtömliga material af allra yppersta slag, som redan i och för sig ger fasthet i den historiska tidsföljden, hvarför det kan tjäna som kritisk måttstock för äldre uppgifter och på samma gång blifva en rik källa till fyllande af luckorna i det tidigare sakbeståndet. Särskildt socknarnas tiondelängder, som åtminstone sedan kon. Erik XIV:s tid plägat bevitnas af församlingarnas kyrkoherdar och bekräftas med deras sigill, bilda det själfskrifna primärmaterial, hvarur prästserierna kunna rekonstrueras. Genom granskning af de undersatta sigillen kan en kyrkoherdes förflyttning till annat pastorat med fullkomlig visshet ådagaläggas och personer med samma för- och farsnamn med säkerhet skiljas från hvarandra, hvilket annars har sina svårigheter för de tider, då familjenamn ej mera allmänt kommit i bruk. Allt detta skulle vara en jämförelsevis lätt, om ock tidsödande sak att fastställa, om nämligen serierna af tiondelängder vore fullständiga, men genom brand och vanvård hafva under århundradenas lopp ända från Gustaf I:s tid många stora luckor uppstått, till hvilkas fyllande annat, mindre lätt åtkomligt material måste uppsökas.

Källorna för kännedomen om prästerskapet i Norrland under medeltiden flyta högst sparsamt. De utgöras af i original eller afskrifter bevarade bref som tillhöra en och annan sockenkyrka eller ha hamnat i något

af våra offentliga arkiv och bibliotek. Det äldsta beståndet af våra medeltidshandlingar är till stor del redan tryckt i diplomatierna, men de som röra Norrlands kyrkliga förhållanden äro lätt räknade, och ännu färre de, som yppa namnen på de män, som i de norrländska obygderna voro satta att föra den kristna upplysningen framåt. Härifrån gör dock Jämtland ett märkligt undantag, och vidkommande detta landskap ligger saken så tillvida gynnsammare, som ett öfvervägande antal af dess bevarade permbref äfven äro i det Norska diplomatierna tillgängliga i tryck.

Beträffande de arkiv och handskriftssamlingar, som fått lämna bidrag till det nu föreliggande Herdaminnet, kan det vara tillräckligt att här påpeka de viktigaste. I främsta rummet hafva naturligen Upsala och Hernösands domkapitelsarkiv varit föremål för mina undersökningar. Deras protokollserier röra sig själfallet i stor utsträckning om person- och sakförhållanden inom stiftet. Upsala äldre domkapitelshandlingar, som nu förvaras i Landsarkivet på Upsala slott, begynna dock först år 1593 och äro till en början mycket bristfälligt förda. Dessutom förete de en oersättlig lucka för tiden 1608-35 just för kon. Gustaf II Adolfs regeringstid, hvarefter de fortgå i oafbruten följd. Andra där förefintliga dokument rörande de till Hernösands stift afsöndrade landskapen och församlingarna ha gifvetvis också varit af intresse. Dock synes redan vid ärkestiftets delning hufvudparten af de handlingar, som rörde de norrländska provinserna, öfverförts till Hernösand och sedermera vid de eldsvådor, hvilka, drabbat staden, till öfvervägande delen gått förlorade. Nyligen har emellertid en rest af oskadade handlingar hufvudsakligen från tiden före 1647 återfunnits i Hernösand i väsentlig grad kompletterande Upsala domkapitelsprotokoll och därför af stort värde.

Luckorna i Hernösands domkapitelsprotokoll för äldre tider äro än större. Tvänne volymer, omfattande åren 1661-66 och 1693-96, utgöra de enda, som återstå. från 1600-talet, hvarefter en sammanhängande följd vidtager år 1716.

Genom benägen förmedling af Upsala landsarkiv ha de särskilda kyrkornas ministerialböcker i stor omfattning ställts till mitt förfogande, och med tacksamhet erkänner jag vederbörande prästerskaps beredvillighet att därtill lämna sin medverkan. För öfrigt har jag äfven i yngre år tagit personlig kännedom om åtskilliga kyrkoarkiv på ort och ställe, särskildt i Jämtland, hvilket landskap jag i egenskap af Sederholms stipendiat bereste år 1882.

Hvad beträffar de centrala arkiven jag har i Riksarkivet genomgått dess pergamentsbref efter i speciella delar af Riksregistraturen, skrivelser från Upsala och Hernösands domkapitel, lappmarksdirektionens

handlingar, de norrländska landskapens domböcker, delar af Svea hof-rätts protokoll, ecclesiastica samt de jämtländska skattelängder och jordeböcker, som genom byte med det norska riksarkivet förvärfvades år 1900.

Kammararkivets Norrlandshandlingar för 1500- och 1600-talen ha i rätt stor omfattning blifvit genomforskade, äfvenså skattelängderna för Älfsborgs lösen 1571 och 1613-18 samt strödda nummer af Sandbergiska samlingen, Norrlands kopieböcker m. m.

I *Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens arkiv* genomgingos Örnhjelm och Peringskölds diplomatarier, Ekdahls norrländska samlingar och hithörande permebref, innan de deponerades i Riksarkivet.

Af *Kungl. bibliotekets* handskrifter har jag bland annat utnyttjat Helga Lekamens Gilles bok¹, -Bureus' Sumlen, samlingen Topografica (Tilas) samt delar af de Gyntherska papperen.

Det i *Upsala landsarkiv* nu förvarade *Gefleborgs läns arkiv* har lämnat särskildt godt utbyte såsom innehållande en rikedom af handlingar från den tid, då Norrlands guvernör hade sitt säte i Gefle. Här finnas utom landsböcker för Norrland talrika skrivelser från superintendenten P. Steuchius och supplikationer från norrländska präster. Landsarkivets öfriga rika samlingar af kyrkböcker och biografica ha klarat många frågor af vikt.

Beträffande *Upsala Universitets bibliotek* är det gifvet, att dess handskriftsamling, som varit mig lättast och mest tillgänglig, äfven kommit att blifva tämligen grundligt genomforskad. Jag tviflar dock icke på, att mycket af värde kan ligga där förborgadt, som ej hunnit tillgodogöras. Redan de Palmsköldska, Nordinska och Westinska samlingarna innehålla i och för sig så mycket material, att forskningen till stor del måst inskränka sig till att följa katalogernas direkta hänvisningar. Bibliotekets pergamentsbref och diplomafskrifter, som beröra Norrland, hafva naturligtvis utnyttjats.

För öfrigt bör nämnas, att de längre eller kortare besökt jag aflagt i Riksarkiven i Köpenhamn och Kristiania samt i Landsarkivet i Trondhjem i någon mån äfven varit gifvande för kännedomen om Jämtlands kyrkliga förhållanden.

Slutligen vill jag här framhålla, att dessa arkivstudier hufvudsakligen och i främsta rummet gällt de äldre tiderna, för hvilka materialet är mera svårtillgängligt, samt att många drag ur de behandlade personernas lif och handlingar måst förbigås för att ej öfver höfvan vidga arbetets omfång. Hufvudvikten har lagts på erhållande af tillförlitliga data och

¹ Nyligen i tryck utg. af *Isak Collijn*, Upps. 1921.

meddelandet att fakta, som i kulturellt hänseende kunna vara betydande. Anekdoter äro därför mera sparsamt anförda. Hvad som skulle varit af högsta betydelse, nämligen drag utur personernas inre lif, får man sällan eller aldrig fram.

Öfver den tryckta litteratur, som tillgodogjorts, anser jag ej heller nödigt att uppräta någon utförlig förteckning. Utom direkta hänvisningar ger den bifogade listan på använda förkortningar en antydning om de oftast anlitade arbetena. För senare tider har jag naturligtvis i stort omfång begagnat tryckta stiftsmatriklar, stiftstidningar, prästmöteshandlingar, domkapitelscirkulär, etc. Lokaltidningarnas personalnotiser hafva ock i stor utsträckning fått tjäna som källa. Särskild vikt har lagts på kontrollering och granskning af motsägande uppgifter, något som dock icke alltid ledt till definitiva resultat. Detta om källorna och materialet.

* * *

Den kungliga förordning, som jämlikt Riksdagens beslut kungjorde, att Väster- och Norrbottens län från och med år 1904 skulle afskiljas från Hernösands stift såsom ett särskildt stift med styrelsen förlagd till Luleå, bildar en epok i det gamla stiftets historia af sådan betydelse, att denna tidpunkt kan tjäna som en passande slutgräns för framställningen. Dock har det då lefvande prästerskapets öden följts så långt som möjligt och i ett fåtal fall har det af andra skäl befunnits lämpligt att något öfverskrida denna gräns.

I stället för att upptaga församlingarna och deras prästerskap landskapsvis och efter kontrakt, har det synt mig ändamålsenligare att uppföra pastoraten i alfabetisk ordning, hvarigenom arbetet blir lättare användbart som uppslagsbok. För de norrländska landskapen har kontraktsindelningen icke haft någon djupare rot och därför varit underkastad många växlingar. Som inledning lämnas för hvarje pastorat en kortare öfversikt öfver viktigare data i dess och kyrkornas historia, äfvensom andra förhållanden, hvilka äro betydande för ortens kulturella utveckling. Efter namnet på hvarje präst anges inom parentes () omfattningen af hans verksamhetstid, där gränserna för denna med säkerhet eller sannolikhet kunnat fastställas. Årtal, satta inom klammer [], beteckna däremot att vederbörande under de angifna åren påträffats såsom innehafvare af ämbetet i fråga. Man får härigenom lättare sikte på de luckor i prästserierna, till hvars fyllande en kommande forskning bör inrikta sig. Med ett ° betecknas namnet på prästmän, som Tunæus upptagit i sitt Herdaminne, men vi icke återfunnit i nu tillgängliga handlingar, men som möjligen vid ifrågavarande tidpunkt kunnat haft sin verksamhet i försam-

lingen. Härvid må ihågkommas, att många församlingars kyrkohandlingar efter Tunæi tid gått förlorade. En rätt stor möda har jag nedlagt på efterforskning af prästernas giften och barnens öden. Intresset för personhistoria och genealogi har ju stark genklang i våra dagar, och ehuru jag ej kan berömma mig af någon absolut fullständighet, hoppas jag att de föreliggande resultaten skola ge säkra anknytningspunkter för kommande forskare. En sak ligger redan i öppen dag. Knappast torde vårt land annorstädes haft att uppvisa barnrikare familjer än just i de norrländska prästgårdarna. Någon uppmärksamhet har äfven ägnats åt prästernas tryckta arbeten. Frånsedt akademiska disputationer, äro de synliga resultaten af författareverksamheten ytterst sparsamma. Förklaringen härtill ligger nog delvis däruti, att i hela stiftet fanns icke ett enda boktryckeri förr än år 1800, då det första anlades i Hernösand på biskop Nordins initiativ. Tidigare hade allt, som nödvändigt skulle tryckas, måst sändas till Gefle såsom närmaste tryckorten, till Stockholm eller Upsala. Då medel saknades, blef följderna häraf, att äfven sådana arbeten som specimina för rektors- och lektors-tjänster samt pastoralteter i handskrift insändes till konsistoriet, och vanligen genom gymnasisternas medverkan till behöfligt antal duplicerades, förr än de anslogos till offentlig granskning. Klart är att ifrågavarande förhållanden äfven måste verka hämmande i det andliga framåtskridandet.

Det nu till utgifning påbörjade Herdaminnet är beräknadt att utkomma i tre delar af ungefär samma eller något större omfång, än den föreliggande. Till tredje delen skall bifogas en kortare öfverblick af stiftets förhistoria, d. v. s. den kyrkliga utvecklingen under den tid hela Norrland i ecklesiastikt hänseende hörde till Ärkestiftet. Om möjligt skall ock lärarepersonalen i stiftets skolor och allmänna läroverk blifva föremål för en liknande behandling.

Att i ett arbete af ifrågavarande slag rättelser och tillägg till redan tryckta partier alltefter redigeringens fortgång måste befinnas nödvändiga, är själfallet. Det viktigaste i den vägen är upptaget i en provisorisk förteckning. Vid utsändandet af denna första del får jag slutligen till universitetsbibliotekarien doktor CLAES ANNERSTEDT frambära uttrycken af min djupa tacksamhet för det vänskapsfulla understöd, utan hvilket arbetet ej sett dagen. Äfven ber jag att få rikta ett tack till Hernösands och Luleå stifts chefer, högv. biskoparne herr doktor E. F. LÖNEGREN och herr dokt. O. BERGQVIST för deras välvilligt uttalade önskingar om företagets framgång samt till de representanter för stiftens prästerskap, hvilka genom meddelanden samt svar å begärda upplysningar underlättat mitt arbete.

Använda förkortningstecken..

Bib.	<i>Biberg</i> , Hernösands stifts historia och herdaminen 1-3.
DN	Diplomatarium Norvegicum.
DRA	Danska riksarkivet.
DS	Diplomatarium Svecanum.
Eckles. bost.	Redogörelse för de ecklesiastika boställena. 2. Västernorrlands län, utg. af <i>G. Thulin</i> 1906. 3. Jämtlands län utg. af dens. 1909. 4. Västerbottens och Norrbottens län utarb. af <i>G. Hedin och H. Skoglund</i> 1915.
G	<i>Gynther</i> , Hernösands stifts historia och herdaminne (handskr. i Upsala Univ. bibl. W 913-918).
GLA	Gefleborgs läns arkiv (förvarade i Upsala landsarkiv).
Gr.	<i>I. Grape</i> , Minne af presterskapet i Lappmarksförsamlingarne. Umeå 1853.
Hda	Hernösands domkapitels arkiv.
Hdmh	Hernösands domkapitels manualhandlingar (särskildt 2ne fasciklar före 1701).
Hdpr	Hernösands domkapitels protokoll.
Hsand	Hernösand.
HSM	Hernösands stifts matriklar (utkomna åren 1807, 1818, 1830, 1845, 1866, med tillägg, 1874, 1882 och 1896).
HST	Hernösands stifts tidningar 1815-1835. 4:0; 1867-69, 1872-73, 1890. 8:0.
Jdb	Jämtlands härads domböcker (i Riksarkivet).
JFT	Jämtlands läns fornminnesförenings tidskrift.
KA	Kammararkivet.
ka	kyrkoarkiv.
KB	Kungl. Biblioteket i Stockholm.
kb	kyrkobok.
KGR	kon. Gustaf I:s registratur.
khde	kyrkoherde.
komm.	komminister.
kr	kyrkoräkenskaper.
Ldb	Lappmarkernas domböcker.
Mdb	Medelpads härads domböcker.
N	Nordiska handskriftsamlingen (i Upsala Univ. bibliotek).
P	Palmsköldska samlingen (därstädes).
RA	Riksarkivet i Stockholm.
SD	Svenskt Diplomatarium (serien från 1401).
SHT	Svensk historisk tidskrift.
spl	spannmål.

SPM	Svenska Prästerskapets matriklar (särskildt 1901 och 1914).
SRP	Svenska Riksarkivets pergamentsbref 1-3 Sthm 1866-72.
Sthm	Stockholm.
STFÅ	Svenska Turistföreningens årsbok.
T., Tun.	<i>Tunæus</i> , Hernösands stifts historia och herdaminne (handskr. i Hsands allm. lärov. bibliotek.)
UB	Upsala Universitets bibliotek.
Udpr.	Upsala domkapitels protokoll.
ULA	Upsala Landsarkiv.
W.	Westinska handskriftsamlingen (i Upsala Univ. bibl.)
Wdb.	Wästerbottens härads domböcker.
Ådb	Ångermanlands härads domböcker (i Riksarkivet).
